

Dansen zoals de Indianen

De Azteken

Wie zou er niet graag wat meer te weten komen over het leven van de Indianen? Niet alleen over de manier waarop ze met elkaar omgaan, maar ook hoe ze respectvol met en in de natuur leven.

Ik denk dat bijna alle kinderen wel gefascineerd zijn door de Indianen. Van groot tot klein weet men wel wie de Indianen zijn. Toch kent men het fijne van de Indianen niet. Hoeveel stammen er wel zijn, waarom ze bepaalde dingen doen of niet doen.

Ook om de dansen van de Indianen beter te begrijpen is het belangrijk om kort een algemeen beeld te schetsen van de Indianen. Zo weten we wat meer over hun geschiedenis, dagelijks leven, opmaak, kunst enz...

De allereerste bewoners van Amerika

Tussen 25000 en 10000 voor Christus verlieten verschillende volkeren en stammen uit Azië hun woongebied om zich, via de Beringstraat, in Amerika te vestigen. Een reusachtige ijskap verbond toen nog de twee continenten. Toen Columbus Amerika ontdekte in oktober 1492, noemde hij die oorspronkelijke ontdekkers en bewoners ervan ten onrechte Indianen, want hij dacht in Indië te zijn aangeland. De Indianen verspreidden zich over heel Amerika, terwijl de Eskimo's, eveneens van Aziatische oorsprong, in het hoge Noorden bleven. Zowel de Eskimo's als de Canadese Indianen leefden heel primitief van jacht en visvangst. Op het grondgebied van de huidige Verenigde Staten woonden omstreeks 1600 zowat 150000 Indianen, verdeeld in enkele honderden stammen.

En toen kwamen de blanken

Toen in de 17de eeuw de eerste Franse, Engelse en Nederlandse kolonisten op de oostkust voet aan wal zetten, wilden de Azteken best onderhandelen. Maar keer op keer pleegden de Europeanen woordbreuk. Ze behandelden dit hoogbeschaafde volk als wilde barbaren en probeerden meteen de baas over hen te spelen. Het vertrouwen was gauw helemaal zoek. Bloedige oorlogen barstten los. Het verbeterde er niet op toen de Verenigde Staten onafhankelijk werden. De regering in Washington was te gretig belust op de uitgestrekte jacht- en landbouwvelden van de Indianen om het spel eerlijk te spelen. Ze joeg de stammen tegen elkaar in het harnas.

Hopelijk is dit veelvuldig verraden en vernederde volk eindelijk aan een wederopstanding toe. Steeds meer stellen de Indianen zich op als een etnische groep, een groep met een eigen geschiedenis en een eigen cultuur. Zo'n groep beklemtoont altijd zijn eigen identiteit. Ze houden ceremonies en organiseren grote bijeenkomsten waar ze opgaan in hun traditionele dansen en gezangen.

Hoe wild waren "de wilden"? Wij blijven maar vertellen hoe we de wilde mensen veroverden en ze de beschaving brachten. In feite is dat ons ontstaansverhaal, onze eigen oorsprongsmythe, het verhaal van het ontstaan van onze welvaart. Hebben wij nooit mensen uitgemoord omwille van ons geloof? Hebben wij nooit vernietigd en gestolen wat niet van ons was? En om voor onszelf te verklaren en te vergoelijken wat we daar deden, kunnen de wilden niet wild genoeg zijn.

Mijn ontmoeting met de Azteken

Daar er honderden verschillende stammen bestaan is het onmogelijk een algemeen beeld te geven, vandaar dat ik mij gedocumenteerd heb over de Indiaanse stam 'Azteken'. Mijn interesse in de Azteken is beginnen groeien toen we vorige zomer (1996) in contact zijn gekomen met een Azteekse traditionele dansgroep. Omdat ik een klein interview heb kunnen afnemen, ben ik wat meer te weten gekomen over deze Indianen, hun dansen vroeger en nu.

Hun opperhoofd Xokonoschtletl trekt rond in Europa om hun vederkroon, door de Spanjaarden uit Mexico weggehaald en momenteel in Oostenrijks bezit, terug te halen. Terwijl hij in Europa verblijft, vertelt hij 'De beschaafde wereld' hoe belangrijk hij het vindt om de oude tradities terug dicht bij de hedendaagse Indiaan te brengen. Dit voert hij werkelijk uit door in Mexico scholen op te richten waar deze oude tradities terug worden aangeleerd. Binnen deze tradities bevinden zich ook de traditionele dansen. In Mexico dansen de jongeren ook in disco's maar er is nog altijd een grote groep traditionele dansers. Men danst soms met honderden mensen tegelijk. De meeste dansen zijn kringdansen. De cirkel is een volmaakt symbool. Alles heeft een bepaalde betekenis en dit op zijn juiste tijd. De kledij, de kreten die men roept, de bewegingen die men maakt, zijn allen astrologisch bepaald. Dansen zijn plaatsgebonden en verschillen dus van streek tot streek.

Jammer genoeg werden geen dansnotities gemaakt. Alles werd mondeling overgedragen van generatie tot generatie. Op mijn vraag of er dansbeschrijvingen bestaan van hun dansen, antwoordde Xoko: "wat zijn jullie een raar volk, wie zet nu dansen op papier?" Ik ben echter de mening toegedaan dat indien men dit wel had gedaan er meer dansen bewaard waren gebleven.

De kunst met betrekking tot de dans en muziek

De kunst bestond om het geloof en het levensgevoel van de tijd uit te drukken. Het diende ook om de trappen der maatschappelijke rangorde te markeren en de dagelijkse bezigheden in geijkte vormen over te leveren.

Indiaanse maskers worden als heilige voorwerpen beschouwd en nooit zomaar voor de lol gebruikt. Ze horen bij rituelen en stellen vaak figuren uit de mythen voor. Omdat ze iets van de macht van dat wezen in zich hebben, spreken Indianen met een masker op nooit tijdens de ceremonies. Maskers worden gebruikt om zieken te genezen, om oorsprongsmythen of de geschiedenis van de stam te verbeelden. De maskers van de Indianen van de noordwestkust zijn wereldberoemd. Ze stellen de figuren uit hun mythen voor: raaf, adelaar, bever, wolf, maar ook de zon, de maan of duivelse wezens. Sommige maskers, onder andere het ravenmasker, hebben beweegbare onderdelen: de ogen of bek kunnen open en toe. Er zijn zelfs maskers die in hun geheel open kunnen en daaronder een nieuw masker tonen.

Meer dan achtduizend jaar behoort het vlechten met riet- en grassoorten en andere plantvezels tot de Indiaanse traditie. Gevlochten manden, tassen, riemen, gordels, ... spelen niet alleen een rol als gebruiksvoorwerp, maar veel gevlochten voorwerpen worden ook in rituelen gebruikt. Bij overgangsrituelen gebruikt men dikwijls geschenkmanden waarin veren, kralen en schelpen verwerkt zijn.

De veervlechters stikten de kostbare tropische veren één voor één met katoendraad vast op een licht geraamte van riet of lijmden ze op stof op papier. Zo kreeg men door de doorzichtigheid van de veren, mozaïeken met bepaalde kleureffecten. Het was een typische Mexicaanse kunst, die na de verovering aanvankelijk in kleine schilderijtjes van gevlochten veren voortleefde, maar later totaal verdwenen is. Van deze fragiele meesterwerken is bijna niets bewaard gebleven.

De meest gewilde veren waren die van de Quetzal vogels met hun schitterend verenkleed. In Technochtlan stond een immense volièrre met duizenden fel gekleurde

vogels, verzorgd door 300 man personeel. Als de vogels in de rui waren, werden hun veren verzameld, gesorteerd, en daarna naar de veerbewerkers gebracht.

Hoofdtoeien met veren of horens spelen een belangrijke rol bij veel stammen. Ze duiden niet alleen de belangrijkheid van de drager aan, maar ze wekken ook bovennatuurlijke krachten op.

Sedert de prehistorie gebruikten de Indianen sieraden van schelpen, klei, been, steen, hout, tanden en klauwen van dieren. Waar schelpen zeldzaam waren, kregen ze een speciale meerwaarde.

Later leerden de Indianen zilver en goud smeden. In veel van hun sieraden gebruikt men turkoois, een felblauwe steen, met een reinigende en beschermende kracht. Sieraden zijn en blijven vaak het eigendom van de vrouw en vormen een soort verzekering voor moeilijke tijden.

Vele van deze mooie kunstwerken van goud, hun mooie juwelen, hoofdtoeien enz. werden door de veroveraars gestolen. Deze brachten ze dan terug mee naar hun thuisfront, waar ze als geschenken werden gegeven aan koningen als Karel V en andere hoogwaardigheidsbekleders.

Naast gelegenheidsdichters waren er ook beroepsdichters die in dienst der hoge heren stonden. Zij bezongen de roemruchte daden der helden, de macht en grootheid der vorstelijke huizen en ook de lieflijkheid en droefheid van het leven. Deze dichters onderwezen zang en muziek in de 'Zanghuizen' die de paleizen en ook wel de wijken er op na hielden.

De benaming van het woord dichter, Cuicani=zanger, bewijst al dat gedicht en lied identiek waren. Een gedicht werd altijd gezongen, of tenminste met muzikale begeleiding voorgedragen. Bij sommige gedichten wordt de tekst voorafgegaan door aanwijzingen voor het ritme, die de voordracht moest ondersteunen.

De Azteken onderscheidden zelf een aantal genres. In de eerste plaats kwam het goddelijk gezang. Bij het lezen moet men er zich rekenschap van geven, dat deze gedichten niet alleen gezongen werden, maar ook gespeeld. D.w.z. ieder vers werd begeleid door een bepaalde fase van het ritueel, bepaalde gebaren van de priesters en bepaalde maskerdansen. Deze heilige gezangen, sinds oeroude tijden mondeling overgeleverd, waren dikwijls zeer onduidelijk of zelfs totaal onbegrijpelijk voor de Azteken zelf, althans voor de leken.

De andere gedichten deelden de Mexicanen in verschillende categorieën in al naar gelang het onderwerp, herkomst en genre. Het krijgslied, een bloemrijk en boosaardig lied, lentezang enz. Tenslotte vinden we ook elementen van een dramatische kunst in de combinatie van voordracht, zang, dans en muziek. Verklede acteurs personifieerden historische of mythische helden die dialogen hielden en ook replieken wisselden met een koor. Bij deze voorstellingen, tragedie en ballet tegelijk, werden bv. scènes uit het leven van een koning opgevoerd.

De hartstocht van de oude Mexicanen voor dicht- en redekunst, muziek en dans kon voluit tot haar recht komen bij de feesten, de gastmalen en de ontelbare ceremonieën. De jonge mannen, overdekt met prachtige versierselen dansten met de jonge dames, in hun mooiste kledij. De patriciërs en zelfs de keizer namen deel aan de traditionele bals. De dans was niet slechts een vorm van ontspanning, zelfs niet alleen een rite, ze was een manier om de gunst der goden te verdienen. Dit door hen aan te roepen met het gehele lichaam. De Azteekse muziek, waarvan ons bij gebrek aan geschreven composities niets is overgeleverd, beschikte slechts over een gering aantal media. Zij kende maar enkele blaasinstrumenten: de schelp, de trompet, de fluit en vooral slaginstrumenten. De verticale trom, uuetl en de tweetonige houten gong, teponaztli. De bedoeling van de muziek was vooral, zang en dans ritmisch te begeleiden.

Indiaanse muziek hoort dus thuis in de rituelen. Zowel de liederen als de instrumenten dienen om contact te krijgen met hogere krachten of om te genezen. Het is de rol van de

zanger of genezer om de muziek kracht te geven en die kracht te beschermen. Zonder hem zijn de instrumenten niets waard. Bij sommige voorwerpen is het moeilijk te zeggen of ze een muziekinstrument of een ritueel werktuig zijn. Ratels zijn echte genezingswerktuigen. Ze worden gemaakt van kalebassen, het schild van een schildpad, hoeven of huiden van dieren. Heel indrukwekkend zijn de powpow-trommels die erg groot zijn en waar veel zangers rond kunnen zitten. Fluiten worden gebruikt in godsdienstige en genezingsrituelen, maar ook om de liefde van iemand te winnen. Bij de zonedans worden fluitjes van adelaarsbeen gebruikt.

Als je als kind aan Indianen denkt, denk je vooral aan de lichaamsversiering. Met hun vingers, borstels of stokjes beschilderden veel Indianen hun huis. Sommige stammen maakten gebruik van tatoeages, waarbij houtskool, roet of plantaardige verfstoffen in de gemaakte gaatjes in de huid gewreven worden. Lichaamsversieringen kunnen een gevoel uitdrukken. Ze dienen om ziekten of kwaad af te weren, om iemands status uit te drukken. Ze horen bij bepaalde ceremonies of verwijzen naar de oorlogsdaden van de krijgers.

Ook de paarden van de Indianen van de prairies werden beschilderd met tekeningen en kleuren die verwezen naar hun eigenaars. Op die manier deelden ze in de roem van hun meesters. Een rode handafdruk wees op een vijand die in het gevecht was gedood. Zwarte afdrukken van berenpoten betekenden dood en rouw. Andere schilderingen waren verbonden aan rituelen, bijvoorbeeld bij de dansen die een goede bizonjacht moesten verzekeren.

Toen de blanken de Indianen ontdekten waren ze juist met een ceremonie bezig, die de dag van vandaag nog bestaat, waarbij de deelnemers helemaal rood geschilderd zijn. Rood is voor de Indianen altijd al een belangrijke kleur geweest omdat ze energie, vuur, geneeskunde, zon, overwinning symboliseert. Vandaar dat de blanken over "roodhuiden" praten als ze het over de Indianen hebben.

Het dansritueel als basiselement van het leven

Als symbolische voorstelling van een oergebeurtenis wordt de dans met nauwlettende aandacht voor het detail uitgevoerd. Dit om de doeltreffendheid ervan te verzekeren, die tot doel heeft de hogere macht op te roepen en de invloed ervan te benutten. Kenmerkende geluiden en bewegingen, horend bij de verschillende stammen en rassen, zijn zo diep geworteld dat zij zonder belangrijke wijzigingen duizenden jaren blijven voortbestaan. Door exacte herhaling van de gewijde dansbewegingen worden ervaringen opgeroepen die verband houden met de oorsprong ervan en de deelnemer gaat vrijwillig de speelwereld van de goden binnen met het doel om te worden als zij. Rituele dans is nooit gericht op toeschouwers maar omvat eerder alle aanwezigen; de rite zelf wordt uitsluitend gericht tot de godheid.

Bij de Indianen wordt er heel veel gedanst als het gaat over religie en geloof. Toch moet er ter verduidelijking verteld worden dat in de Indiaanse talen er geen woord bestaat voor godsdienst of religie. Er bestaan wel woorden die wijzen op een groot mysterie of op bezig zijn met ceremonies. Een probleem is dus dat termen als god, godsdienst, geloof, priester, bekeren, altaar... niet helemaal passen als we het over Indianen hebben. In de religie van de Indianen speelt de natuur als één geheel een belangrijke rol. Alle leven is een onderdeel van de cirkel die zich steeds vernieuwt. Er zijn groepen die ervan overtuigd zijn dat er krachten in de natuur aanwezig zijn. Sommige stammen geloven in een soort allesomvattende kracht, ander geloven in één schepper, soms wordt een natuurgegeven verpersoonlijkt tot een soort god.

In de meeste gevallen en voor de meeste volken is het dansritueel het centrale basiselement van het leven geweest. Later zijn daar alle kunsten uit voortgekomen. Men voelde dat iets van het leven, een ogenblik, een fragment, enige kracht, moest worden vastgehouden, waardoor de stroom van het leven stil bleef staan en werd gesteund. Het

ritueel doet de groei van het bewustzijn in kracht toenemen. Het dansritueel door de eeuwen heen is een schets van de mens in ontwikkeling.

"Dansen is het leven vieren. De dans is een voertuig dat de levenskracht bewaart, de vreugden en onzekerheden van het leven, maar in het bijzonder verhoogt het je bewustzijn van je eigen zijn."

In alle vormen van verering was het belangrijk om een permanente band te verzekeren met de oergodheid, in welke vorm die ook werd vereerd. Dood, zwangerschap en geboorte werden om deze reden ook ritueel en symbolisch herhaald in een poging om de vernieuwing en de wedergeboorte van de 'ziel' van de oergodheid te bevorderen en als uitdrukking van het verlangen van de mens om de macht die het leven ondersteunt te manipuleren voor zijn eigen doeleinden. Op deze wijze is de dans een antwoord op de roep van het leven en van de dood en bevestigt hij het mysterieuze als een dimensie van het bestaan.

Dansen is altijd een activiteit van de gemeenschap geweest, waardoor geluid, ritme en beweging werden verenigd. De dans drukt zichzelf uit in de drang tot het losmaken van psychologisch spanningen, in het spel van ledematen dat voert tot ritmisch bepaalde bewegingen, handgeklap, op de dijen slaan en gestamp met de voeten. In de vroege stadia van de dans was het menselijk lichaam zelf het geluidsvoortbrengend instrument. Over het geheel genomen waren de seksen tijdens de dans gescheiden. Mannendansen waren veel groter in aantal dan vrouwendansen. Alleen de mannen voerden zonne-oorlogs- en bijna alle dierendansen uit en ook de regen- en medicijndansen. In feite werd het vrouwen maar zelden toegestaan deel te nemen aan de dieren- en maskerdansen van de stam. Aan de andere kant waren in de landbouwculturen dikwijls de vrouwen de enige deelnemers aan de vruchtbaarheidsdansen, bepaalde regen- en oogstdansen, tijdens geboorterituelen, bij de wijding van meisjes, bij de aanbidding van de maan en tijdens het rouwritueel. Rondedansen en koordansen, die het oudst zijn, werden slechts geleidelijk verdrongen door reidansen waar de deelnemers tegenover elkaar staan, zoals speciaal in oorlogsdansen waar het koor zich verdeelt in twee vijandig tegenover elkaar staande groepen. Dansen in paren horen voornamelijk bij parings- en huwelijksceremonieën, maar komen ook voor in strijdrituelen als nabootsing van gevechten van man tegen man. Dierendansen worden geleid door natuurgeluiden en de geluiden die bij het dier horen, naar binnen gekeerde mystieke dansen door lage, neuriënde geluiden en de extase van wilde, springende of wervelende dansen door krachtige uitroepen en kreten.

Oorspronkelijk is de stampende voet de maatgever waar een scherper geluid aan wordt toegevoegd door handgeklap of door op een of ander lichaamsdeel te slaan. De vroege landbouwers vonden de trommel uit die het dansen onderstreept met een regelmatig geluid. De gespleten trommel, een uitgeholde stam die in de lengte gespleten is, is een symbool van het vrouwelijke, de fluit een symbool van het mannelijke en de vruchtbaarheid. De andere geluidspatronen werden verrijkt door het gebruik van stokken waarmee op de grond werd gestampt en door het bevestigen van ratelende voorwerpen aan het lichaam. Het gebruik van melodische instrumentale muziek ter begeleiding is een late ontwikkeling die voortkwam uit het vroege danslied, omdat muzikale begeleiding aanvankelijk altijd door de danser zelf werd gezongen en daardoor een spirituele band schiep tussen het thema en het magische doel van de dans.

De mens observeerde de dansbewegingen van dieren van nabij en leerde ze te imiteren. Hij was er van afhankelijk voor zijn voedsel, kleding, gereedschap en wapens en moest daarom hun gewoonten en eigenschappen bestuderen.

De mens, de jager, identificeerde zich volkomen met het doen en laten van zijn prooi en het totemdier dat de geest van de voorouder van de stam belichaamde, was niet alleen de bron van zijn bestaan maar tegelijk zijn god. De voorouder was de drager van alle krachten van de natuur, als zodanig was hij de geest van de vruchtbaarheid, overwinning, dood en geboorte. In het dier als voorouder bewonderde de mens alle

kwaliteiten die hij zelf miste. Hij bewonderde de kracht van de beer die groter was dan zijn eigen kracht of de vlugheid van de vogels en hun vermogen om te vliegen.

Dansen bij de Azteken

In de koele bergnachten maakte bij het schijnsel van de harstoortsen een collectieve roes zich meester van de verzamelde Azteken. Zij zongen en dansten aan de voet der piramiden, die schimmig oprezen in het duister. Ieder gebaar, iedere beweging gehoorzaamde aan de rituelen en regels der overlevering. Daar, in de gemeenschap van zang en beweging, zonder de voorgeschreven grenzen te overschrijden, was dans een uitlaat voor de hartstochten van zijn onstuimige ziel. Deze cultuur, die men de cultuur van de zelfbeheersing zou kunnen noemen, had de wijsheid om de samengebalde krachten voor het aangezicht der goden te laten ontspannen. Lieder en muziek, ritme en dans vervulden, uur na uur, het grote plein van de heilige stad, in een omlijsting van rood vlamme fakkels. Dat was de bevrijding die deze onbewogen mannen toeviel als beloning voor hun moeizame zelfzucht.

Zo waren deze cultuurdragers van het oude Mexico, in hun grootheid en in hun zwakheden, met hun orde-ideaal en hun wreedheden, gefascineerd door het mysterie van het bloed en van de dood. Verrukt van de schoonheid van bloemen, vogels en juwelen, van een vroomheid die tot zelfmoord ging, en toch ook weer bewonderenswaardig praktisch in de inrichting van hun staat. Ze waren gehecht aan hun grond en hun maïs, maar met de blik steeds gericht naar de sterren. Hun zo plotseling vernietigde cultuur is één van die culturen, waarop de mensheid trots kan zijn vanwege hun zeldzaamheid. De Azteekse Indianen kunnen tot deze cultuurscheppers worden gerekend.

Bij offers, dans, zanguitvoeringen en ook bij optochten en défilés, die niet alleen in de stad, maar ook daarbuiten gehouden werden, was de aanwezigheid van de patriciërs meestal vereist. Het zonnejaar was verdeeld in 18 maanden en 20 dagen (plus de 5 schrikdagen, waarop men alle activiteiten tot een minimum beperkte, omdat het ongeluksdagen waren). De tijd werd verdeeld in eeuwen van 52 jaar. Met iedere maand correspondeerde een nieuwe serie ceremoniële manifestaties. Zij vroegen een enorme inzet van talloze mensen met een ontzaglijke organisatorische arbeid. De rituelen werden niet alleen door de priesters gevierd, integendeel: al naar de maand namen de jongemannen, de meisjes, de soldaten, de dignitarissen, bepaalde gilden of dikwijls het volk als geheel er actief aan deel.

De Azteken leken wel honderden goden te hebben, maar in feite hadden de meeste goden meerdere namen en beïnvloedden ze verschillende zaken, afhankelijk van de tijd en de plaats waar ze werden vereerd.

Enkele voorbeelden van dansen die op een bepaald tijdstip van het jaar werden uitgevoerd:

1. Gedurende de eerste zeven dagen van de maand die het 'grote feest der heren' heette, liet de keizer aan de hele bevolking eten en drinken uitreiken om zijn welwillendheid jegens de kleine lieden te tonen. Iedere avond bij zonsondergang begonnen zang en dans, bij het licht van het vuur en vuurpotten. Urenlang dansten vrouwen en krijgers hand in hand tussen de rijen vuurpotten en fakkeldragers af en aan. De ritmische zang en de dans duurden tot diep in de nacht.

2. Op de tiende dag begonnen de wrede en aangrijpende ceremonieën, waarin de hoofdrol werd gespeeld door een vrouw, die in kleding en tooi de godin van de jonge maïs, Xilonen, voorstelde. Haar gezicht was geel en rood beschilderd en droeg een hoofdtooi van quetzal-veren. Ze had een turkooizen collier om, waaraan een gouden schijf hing. Ze droeg geborduurde gewaden en liep op rode sandalen. Gedurende de nacht, die aan de offerplechtigheid voorafging, waakte iedereen. Niemand sliep en de vrouwen zongen de hymnen van XILONEN. Bij het aanbreken van de dag begonnen de dansen. Alle mannen, de legeraanvoerders, de jonge mannen, de jonge soldaten, de officieren, droegen maïsstengels. Ook de vrouwen dansten en vergezelden Xilonen. In optocht naderde men, in het langzaam van grijs in roze overgaande morgenlicht, dansend en zingend de Maïstempel. De priesteressen lieten de tweetonige gongs dreunen.

De priesters bliezen op horens en schelpen. De stoet bewoog zich langzaam voorwaarts en stuwde in zijn midden haar, die voor enkele uren een godin was geworden, naar haar lot. Nauwelijks had ze de drempel van de Cinteopan overschreden of de offerpriester trad op haar toe en onthoofde Xilonen. Dan werden voor de eerste maal koeken van jonge maïs gegeten. De vrouwen dansten. Ieder maakte maïsbroden en offerde die aan de goden.

3. Ook de 15de maand, de maand Panquetzalitzli, werd ingeleid door zang en dans, die iedere avond, van zonsondergang tot middernacht, plaats hadden. Negen dagen voor het feest van Uitzilopochtli begon men de voor de offers bestemde gevangenen gereed te maken voor de plechtigheid. Zij ondergingen een ritueel bad en daarna dansten zij samen met de soldaten, die hen krijgsgevangenen gemaakt hadden. Op de twintigste dag gingen de gevangenen afscheid nemen van hun meesters. Zij zongen, doopten hun handen in blauwe verf of oker en lieten hun handafdrukken achter op de bovendorpel en de posten van de deuren. Daarna tooiden zij zich met de versierselen die voor hen waren gemaakt. Bij het ochtendgloren begaven zich de grote processies van het centrum van de hoofdstad naar de buitenwijken. Van tijd tot tijd hield de processie stil en werd een mensenoffer gebracht. Na deze lange weg te hebben afgelegd en ze terugkeerden galmden schelpen en werden de andere gevangenen geofferd op de offersteen.

Deze ceremonieën, schrikbaar, beangstigend of vrolijk eindigde met een macabere dans van priesters. Dit alles nam aanzienlijk veel tijd en werkkraft van de gemeenschap in beslag. Er waren vele ceremonieën en zij duurden lang. Ze werden met uiterste precisie uitgevoerd. Ieder detail was met buitengewone zorg geregeld. Mexico, als rijkshoofdstad, diende alle erediensten te vieren. Hierdoor hadden de Mexicanen de reputatie dat zij zo godsdienstig waren dat niemand het aantal der goden die zij vereerden precies kon weten. Voor ons is het moeilijk te begrijpen wat deze activiteiten voor hen betekende. Voor de oude Mexicanen was niets zo gewichtig als deze gebaren, hymnen, dansen, offers en alle andere overgeleverde handelingen. Zij zagen ze als noodzakelijk om de regelmatige gang der jaargetijden, de terugkeer van de regenperiode, het kiemen van de voedende planten en de opstanding van de zon te verzekeren. Als dit werk werd verwaarloosd zou de ganse natuur te gronde gaan. Daarom was het de ernstigste aangelegenheid die er bestond en de gebiedenste plicht van alle. Toch hield deze intense ceremoniële activiteit de gilden en het volk zelf niet van hun normale bezigheden af.

Enkele traditionele dansen die nu nog gedanst worden:

1. De maandans

De Indianen kruipen op een houten stelling, te vergelijken met het basiselement van een schommel. In het midden is een ijzeren staaf, waarrond een houten rad draait. Dit rad bestaat uit twee palen die in elkaar gestrengeld zijn. Op het uiteinde zijn enkele stokken bevestigd zodat men op een paal kan gaan rechtstaan en zich vasthouden aan enkele houten handgrepen. Door het gewicht van de eerste Indiaan die bovenop het rad klimt draait het rad naar beneden. Een volgende Indiaan kruipt erop. Dit tot ze alle vier in het toestel plaats vinden. Men draait 7 maal naar links = symboliseert het vrouwelijke. Dan draait men 7 maal naar rechts = symboliseert het mannelijke. De 4 personen die elk 7 maal draaien = $7 \times 4 = 28 =$ cyclus van de maan.

2. De zonedans

Deze zonedans is een mannendans en dient om de vier windrichtingen te vereren. Deze dans wordt nog twee maal per jaar gedanst. In Mexico duren de voorbereidingen voor deze dans ongeveer 30 dagen. Eerst trekt men het woud in om een boom te vinden die ongeveer 52 meter hoog is. Dan wordt deze omgehakt en naar het dorp gebracht door een 100 tal mensen. De boom wordt enkele meters diep in de grond gestoken zodat hij stevig genoeg is om op te dansen. De boom wordt omwonden met een touw zodat men

de boom kan beklimmen. Bovenaan de boom wordt een vierkanten kader bevestigd waar de dansers zullen opzitten. Dit vierkant symboliseert de kosmos. In het midden van de kader is een klein platformpje die juist op de top van de boom past. Daarop danst de vijfde danser.

Eerst dansen de vijf dansers rond de boom. Ze dansen op blote voeten om een beter contact en verbondenheid met de aarde te hebben. De eerste danser symboliseert de zon. Deze danser bespeelt tezelfdertijd een klein trommeltje en een fluitje. Hij is de enige danser die rechtop mag lopen. De vier andere dansers volgen hem en symboliseren de vier windstreken. Terwijl ze gebukt rond de boomstam dansen draaien ze verschillende malen rond hun eigen as. De bedoeling van deze dans is om de boom te bedanken dat hij is willen sterven voor hun ceremonie en om te vragen of ze hem mogen beklimmen. Dan beklimt de zon als eerst de hoge boom, gevolgd door de vier windstreken. Helemaal boven, staat de zon recht, op het kleine platformpje. Hij maakt dezelfde bewegingen vier maal na elkaar, maar telkens op een andere hoek van het platform. Zo groet hij de vier windstreken. De andere dansers (de vier windstreken) bevestigen intussen een touw rond hun middel. Als de zon een teken geeft gaan de vier dansers tegelijk zich achterover laten vallen om zo al draaiende enkele meters naar beneden te komen. Ze draaien dus rond de boom en tezelfdertijd rond hun eigen as. De vier dansers hebben vleugels rond hun armen zodat ze net arenden zijn die naar beneden vliegen. Beneden gekomen ontdoen ze zich van het touw, terwijl de zon via de boomstam terug naar beneden komt. Dan gaan ze terug met hun vijven rond de boom dansen. Ze willen hem bedanken omdat ze nog leven, want soms vallen er doden bij deze dans, die in Mexico ook door jongeren gedanst wordt.

3. Het jachttafereel

Een danser met een gewei van een hert op zijn hoofd, begint met de dans. Hij doet een hert na die in de vrije natuur rondloopt, eet en drinkt. Plots schrikt het dier op en luistert aandachtig. Er gebeurt niks. Het dier loopt rustig verder. Plots wordt de danser getroffen door een pijl. Een tweede danser komt op, 'de jager', met pijl en boog. Het hert is gewond maar geraakt terug rechtop en loopt wat verder. Een tweede maal schiet de jager met pijl en boog. Nu is het hert ernstig geraakt en sterft. De manier waarop de 'hertdanser' dit naar voren brengt is ongelooflijk. Dan komt de jager bij het hert zitten en maakt enkele bewegingen die dank en respect uitbeelden. Hij dankt moeder aarde voor het hert. Ook het hert wordt bedankt door de jager omdat het voor hem is willen sterven. De jager vindt het jammer om het hert te doden, maar er is geen andere keuze, als je wat vlees wilt eten. Daarna neemt de jager het hert op zijn schouder en wandelt weg.

Om te eindigen heb ik dit versje gekozen uit het boek van Xokonoschtletl, 'De visie van een wilde op beschaafde mensen'.

*Ik hier, ik geef aan jou, mijn geliefde broeder,
de honing van de bloemen
de goede raad van het inzicht
en de geruststelling op jouw gezicht.*

*Ik zou tot jou willen spreken
maar jou oor hoort mij niet,
ik zou je mijn leven willen geven
maar jouw hart is gesloten...*

*Maar de dag zal komen
en de datum zal getuige zijn
wat ik jou zeg is de waarheid,
en met heel veel liefde
wens ik je het beste!*

Ze Alatm Topilzin